

Kutatási jelentés 2008

Molnár Zsolt

MTA ÖBKI

Habitat Management on the Pannonian Grasslands in Hungary

Nyilvántartási száma: LIFE 05NAT/HU/000117

Projekt terület: TÓSZEGI-LEGELŐ

1. Tevékenységek:

Legelési grádiens mentén vizsgálunk állandókvadrátokat a Natura 2000 élőhellyel (Pannon szikesekkel) borított pusztán. 2*2 méteres kvadrátokban dokumentáljuk a növényfajok listáját, borítási százalékukat, a mohák és zuzmók borítását, a növényzet összesített borítását és magasságát. Minden megfigyelési hely minden egyes növénytársulásában 2-2 felvétel készül. A megfigyelési helyek leírását lásd a 2. táblázatban.

A mintavételezést minden év májusának végén végezzük (három nap), ekkor a növényzet már jól kifejlődött, de még nincs teljesen lelegelve.

A fenti dokumentált adatokon kívül kiszámoljuk a teljes fajszámot, a szíki specialisták, a szíket tűró generalisták és a gyomok borítását és fajszámát.

Eredmények:

Az alábbi adatok állnak rendelkezésre:

- helyszín: 2 kvadrát szíkes réten, 2 kvadrát cickórós pusztában
 - helyszín: 2 kvadrát szíkes réten, 2 kvadrát cickórós pusztában
 - helyszín: 2 kvadrát cickórós pusztában, 2 kvadrát vakszík-szíkér növényzetben
 - helyszín: 2 kvadrát cickórós pusztában, 2 kvadrát vakszík-szíkér növényzetben, 2 kvadrát szíikes réten
 - helyszín: 2 kvadrát ürmöspusztában, 2 kvadrát mézpázsitos szíkfokon, 2 kvadrát vakszíken
 - helyszín: 2 kvadrát ürmöspusztában, 2 kvadrát vakszíken
- Összesen: 6 kvadrát szíkes réten, 8 kvadrát cickórós pusztában, 10 kvadrát vakszíken-szíkérben, 4 kvadrát ürmöspusztában

A 3. és 4. helyszínt a projekt első éve óta monitorozzuk, a többit a 2. évtől.

A legelés intenzitását az uralkodó veresnadrág csenkesz (*Festuca pseudovina*) levélhosszával és virágzatmagasságával becsüljük.

1. táblázat: Fajlista

Tudományos növénynév	Magyar név	Élőhelypreferencia	Védelmi helyzet	Megjegyzés
<i>Achillea setacea</i>	pusztai cickafark	szíki specialista faj		
<i>Agrimonia eupatoria</i>	patika párlófű	gyomfaj		
<i>Alopecurus geniculatus</i>	Gombos ecsetpázsit	szíket is tűró faj		
<i>Alopecurus pratensis</i>	réti ecsetpázsit	szíket is tűró faj		
<i>Amaranthus blitum</i>	Zöld disznóparéj	gyomfaj		
<i>Amaranthus species</i>	disznóparéj faj	gyomfaj		
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	Parlagfű	gyomfaj		

<i>Arenaria serpyllifolia</i> agg.	Kakukk homokhúr	gyomfaj	
<i>Artemisia santonicum</i>	sziki üröm	szíki specialista faj	
<i>Bassia prostrata</i>	heverő seprőfű	szíki specialista faj	
<i>Bromus hordeaceus</i> ssp. hordeaceus	puha rozsnok	szíket is tűrő faj	
<i>Bupleurum tenuissimum</i>	sziki buvákfű	szíki specialista faj	
<i>Camphorosma annua</i>	bárányparjé	szíki specialista faj	
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Pásztortáska	gyomfaj	
<i>Carduus nutans</i> L. ssp. macrolepis Kaz	bókoló bogáncs	gyomfaj	
<i>Carex stenophylla</i>	Keskenylevelű sás	szíki specialista faj	
<i>Carthamus lanatus</i>	Vad pórsáfrány	gyomfaj	
<i>Cerastium dubium</i>	sziki madárhúr	szíki specialista faj	
<i>Chenopodium album</i> agg.	fehér libatop	gyomfaj	
<i>Chenopodium chenopodioides</i>	sziki libatop	szíki specialista faj	
<i>Chenopodium glaucum</i>	Fakó libatop	szíki specialista faj	
<i>Cichorium intybus</i>	katáng	gyomfaj	
<i>Cirsium vulgare</i>	közönséges aszat	gyomfaj	
<i>Conyza canadensis</i>	betyárkóró	gyomfaj	
<i>Coronopus squamatus</i>	lúdláb	gyomfaj	Különlegesen nagy populáció
<i>Echinochloa crus-galli</i>	kakaslábű közönséges	gyomfaj	
<i>Elymus repens</i>	tarackbúza	gyomfaj	
<i>Erodium cicutarium</i>	Bürökgémorr	gyomfaj	
<i>Erophila verna</i>	Tavaszi daravirág	szíket is tűrő faj	
<i>Eryngium campestre</i>	mezei iringó veresnadrág	gyomfaj	
<i>Festuca pseudovina</i>	csenkesz	szíket is tűrő faj	
<i>Geranium pusillum</i>	Apró gólyaorr	gyomfaj	
<i>Gypsophila muralis</i>	mezei fátyolvirág	szíki specialista faj	
<i>Hordeum geniculatum</i>	Sziki egérrépa	szíket is tűrő faj	
<i>Inula britannica</i>	réti peremizs	szíket is tűrő faj	
<i>Juncus compressus</i> agg.	Réti szittyó	szíki specialista faj	
<i>Koeleria cristata</i> (L.) Pers. s.str.	Karcsú fényperje bársonyos	loess grassland	
<i>Lamium amplexicaule</i>	árvacsalán	gyomfaj	
<i>Lepidium perfoliatum</i>	felemáslevelű zsázsa	szíket is tűrő faj	
<i>Lepidium ruderales</i>	büdös zsázsa	szíket is tűrő faj	
<i>Limonium gmelini</i> subsp. hungaricum	Sziki sóvirág	szíki specialista faj	szubendemikus
<i>Lolium perenne</i>	Angolperje	gyomfaj	
<i>Matricaria chamomilla</i>	kamilla	szíki specialista faj	
<i>Medicago lupulina</i>	komlós lucerna	gyomfaj	
<i>Myosotis stricta</i>	Apró nefelejcs	gyomfaj	
<i>Onopordum acanthium</i>	Szamárbogáncs	gyomfaj	
<i>Ornithogalum kochii</i>	Pusztai sárma	loess grassland	
<i>Pholiusrus pannonicus</i>	tőrfű	szíki specialista faj	endemikus
<i>Plantago lanceolata</i>	lándzsás útifű	gyomfaj	
<i>Plantago major</i>	nagy útifű	gyomfaj	
<i>Plantago maritima</i>	sziki útifű	szíki specialista faj	
<i>Plantago tenuiflora</i>	vékony útifű	szíki specialista faj	
<i>Poa angustifolia</i>	karcsú perje	loess grassland	
<i>Poa annua</i>	egynyári perje	gyomfaj	

Poa bulbosa	gumós perje	szíket is tűrő faj	
Poa species	perje faj	gyomfaj	
Polygonum aviculare agg.	madárkeserűfű	szíket is tűrő faj	
Portulaca oleracea	porcsin	szíket is tűrő faj	
Potentilla supina	heverő pimpó	szíket is tűrő faj	
Puccinellia limosa	sziki mézpzásit	szíki specialista faj	
Ranunculus pedatus	villás boglárka	szíket is tűrő faj	
Rorippa kernerii	Sziki kányafű	szíki specialista faj	
Rumex crispus	fodros lórom	szíket is tűrő faj	
Sclerochloa dura	Kőperje	gyomfaj	
Scorzonera cana	Sziki pozdor	szíki specialista faj	
Sonchus arvensis	mezei csorbóka	gyomfaj	
Taraxacum officinale			
Weber	pongyola pitypang	gyomfaj	
Trifolium angulatum	sziki here	szíki specialista faj	szubendemikus
Trifolium arvense	Herehurafű	gyomfaj	
Trifolium ornithopodioides	Egyvirágú here	szíki specialista faj	legészakibb előfordulás
Trifolium repens	fehér here	gyomfaj	
Trifolium retusum	pusztai here	szíki specialista faj	
Trifolium striatum	sávós here	szíki specialista faj	
Trifolium strictum	Sudár here	szíki specialista faj	
Tripleurospermum inodorum	Ebszékfű	gyomfaj	
Veronica arvensis	Mezei veronika	gyomfaj	
Xanthium spinosum	szúrós szerbtövis	gyomfaj	

Egyéb tevékenységek:

Annak megértése céljából, hogy a pásztorok milyen szempontok, milyen természeti ismeretek alapján határozzák meg legeltetési szokásaikat, etnoökológiai adatgyűjtést kezdtünk a helyszínen, valamint a Hortobágy környéki településeken (Nádudvar, Balmazújváros, Hortobágy, Szásztelek, Kunmadaras, Nagyivány, Egyek, Tiszacsege). Gyűjtjük a népi növényneveket, a növényzet- és más élőhelyneveket, a növényfajok termőhelyi preferenciáját, a hagyományos gyeppjavítási módokat, illetve a hanyag/hibás legeltetésből adódó problémákat.

A túrkevei természetvédelmi kezelésekkal foglalkozó konferencián előadást tartottunk a hazai gyepek természetvédelmi helyzetéről a MÉTA adatbázis adatai alapján.

2. Az eredmények értékelése

Az alábbi vegetációs tulajdonságok mutattak növekvő értékeket a legelési grádiens mentén:

- csupasz talajfelszín borítása
- gyomok borítása
- kvadrátonkénti fajszám
- szíket is tűrő generalisták borítása és száma

Az alábbi vegetációs tulajdonságok mutattak csökkenő értékeket a legelési grádiens mentén:

- fűavar borítása

- mohaborítás
- zuzmóborítás
- a növényzet magassága

Az alábbi vegetációs tulajdonságok nem mutattak jellemző változást a legelési grádiens mentén:

- a növényzet borítása (csak a legelső helyszínen volt alacsonyabb)
- a szíki specialisták borítása és fajszáma (csak a legelső helyszínen volt alacsonyabb)

A felmérés során két váratlan fajelőfordulást találtunk, mindkettő faj nagy egyedszámmal fordul elő a területen: az egyvirágú here (*Trifolium ornithopodioides*) új, egyben legészakibb hazai előfordulása, valamint a lúdláb (*Coronopus squamatus*) több ezres állománya. Mindkét faj a legelési grádiens túllegeltetett részén fordul elő, a természetesebb állapotú részektől hiányoznak.

Eredményeink azt mutatják, hogy egy szíkes puszta természeti értékei nem feltétlenül csökkennek drasztikusan a túllegeltetett részeken. Úgy véljük, hogy a megfelelően legeltetett Pannon szíkes pusztán kellenek lennie túllegeltetett részeknek, megfelelően és alullegettetett részeknek is. A hagyományos legeltetés kevésbé intenzív változata egyébként pont ilyen legelési mintázatot hoz létre (a 20. század eleji hagyományos gazdálkodás szinte a teljes területet túllegeltette).

2. táblázat: Megfigyelési helyek

Megfigyelési hely	Tájhasználat	Védett fajok száma)	Nem védett fajok száma)	Özönfajok száma	Szíki specialisták száma	Szíket is tűrő generalisták száma
1	Nagyon túllegeltetett	0	58	0	9	7
2	Túllegeltetett	0	55	0	14	10
3	Túllegeltetett	0	41	0	12	6
4	Kissé túllegeltetett	0	48	0	15	6
5	Alullegettetett	0	43	0	14	6
6	Nem legeltetett		37		11	4

3. Egyéb megjegyzések

A birtokviszonyok miatt a tervezett elkerítéses vizsgálatokat nem tudtuk megvalósítani. A terület azonban kitűnő helyszínnek bizonyult legelés –grádienses vizsgálatokhoz.